

ПРИЛОГ РАСПРАВИ О КРИМИНАЛИЗАЦИЈИ ПРОГАЊАЊА**

Апстракт: *Различити облици у којима се јавља, тежина последица које изазива, као и могућност да прерасте у насиље, чине феномен прогањања веома озбиљним и комплексним. Иако се може сагледавати са различитих аспеката, прогањање је у раду проучавано из визуре материјалног кривичног права. Тако је у првом делу дат осврт на то како изгледа типична инкриминација прогањања у изабраним европским законодавствима, док су у другом делу преиспитивани постојећи капацитети кривичног законодавства Србије да одговори на овај проблем, пре свега кроз дело угрожавања сигурности, не би ли се дошло до закључка да ли је постојећа регулатива адекватна, или је ипак потребна извесна интервенција законодавца.*

Кључне речи: *кривично законодавство Србије, прогањање, угрожавање сигурности.*

1. Уводне напомене

У криминолошкој теорији постоје различите дефиниције прогањања, што је последица већег броја фактора, почевши од комплексности ове појаве која обухвата читав спектар понашања, преко преплитања са узнемиравањем, сексуалним узнемиравањем, насиљем у породици, насиљем на радном месту, или вршњачким насиљем, до приступа самих теоретичара, који су више окупирани описивањем његових облика и предлагањем мера за сузбијање него изналагањем неке јединствене, свеобухватне дефиниције (Николић-Ристановић, Ковачевић-Лепојевић, 2007: 5–6). Сам назив прогањање представља превод енглеске именице

* dusica@prafak.ni.ac.rs

** Чланак представља резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“ (евиденциони број 179046), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

„stalking“ која се првобитно користила за означавање појединих радњи у лову на животиње, у смислу прикрадања, шуњања и гоњења, да би се тек крајем XX и XXI века почео употребљавати и као ознака одређеног начина понашања према људским бићима (Николић-Ристановић, Ковачевић-Лепојевић, 2007: 4). У питању може бити било која делатност подобна да код просечне, разумне особе изазове страх, попут: праћења и надзирања жртве (физичког или уз употребу скривених камера или ГПС-а); појављивања на местима на којима се појављује и жртва; слања нежељених поклона, писама, честитки, имејлова; наношења штете на стварима жртве; контролисања телефонских позива и употребе компјутера; претњи да ће жртва, њој блиска особа или кућни љубимац бити повређени; прикупљања података о жртви из јавних евиденција, сервиса доступних *on-line*; претраживања смећа; контактирања чланова породице, пријатеља, суседа или колега жртве; постављања информација или ширења гласина о жртви путем интернета, на јавном месту или изговарањем речи; и било које друге активности усмерене на контролу, праћење или застрашивање жртве.¹ Уз значајне разлике, приметно је да се увек ради о понашању које не подразумева примену физичког насиља, а његова опасност потиче отуда што временом може да ескалира у насиље, посебно ако се у улози учиниоца налази партнер или бивши партнер.² Такође, истраживања показују да услед прогањања жртва може да претрпи бројне негативне последице по физичко и психичко здравље, али и оне које се одражавају на друштвене контакте и друштвени живот, као што су: емоционална отупелост, осећање беспомоћности, депресивност, анксиозност, напади панике, појачана агресија, губитак сна, хронични умор, слабост, губитак тежине, промена животних навика, места становања, радног места, избегавање друштвених контаката, раскид везе и погоршање породичних односа, све до суицидних мисли и покушаја самоубиства.³

1 Видети на <http://www.victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-information>, приступ 25.02.2016. године.

2 О факторима ризика за настанак насиља више у: James, Farnham, 2003: 432–438, Miller, 2012: 501, McEwan, Mullen, MacKenzie, Ogloff, 2009: 1469–1478, Norris, Huss, Palarea, 2011: 103–115, Viñas-Racionero, Raghavan, Soria-Verde, Prat-Santaolaria, 2015: 1–18 и др.

3 На ову тему има много истраживања, а преглед је учињен на основу неких новијер датума: Dreßing, Bailer, Anders, Wagner, Gallas, 2014: 63–65, Sheridan, James, 2015: 11 и надаље, Diette, Goldsmith, Hamilton, Darity Jr., McFarland, 2013: 6 и надаље, Short, Guppy, Hart, Barnes, 2015: 28–30, Maclean, Reiss, Whyte, Christopherson, Petch, Penny, 2013: 193–199, Purcell, Pathe, Bakshiev, MacKinnon, Mullen, 2012: 364–368.

2. Кривично дело прогањања у компаративном праву са посебним освртом на поједина европска права

Прогањање је први пут инкриминисано у Калифорнији 1990. године, и то под притиском јавности, револтиране због убиства више жена, које су претходно биле прогањане, међу којима је била и позната глумица *Rebecca Schaeffer* (Тјаден, 2009: 261–262). Пример Калифорније су убрзо почеле да следе и многе друге федералне државе, да би 1993. године на иницијативу Конгреса Министарство правде, тачније *National Institute of Justice* из његовог састава, израдило Модел закона против прогањања (*The Model Stalking Code for States*), чиме је отворен процес криминализације ове појаве на савезном нивоу и у осталим државама, као и процес уједначавања законских решења (Тјаден, 2009: 262). Првобитно одређење прогањања из Модела закона је више пута мењано, да би се дошло до следеће полазне основе: „Свако ко намерно предузима такво понашање према одређеном лицу, за које зна или би требало да зна да би код разумног лица изазвало страх за сопствену сигурност или сигурност трећег лица или душевни бол, чини кривично дело прогањања“ (*The Model Stalking Code Revised*, 2007: 25). Поред тога, ближе су одређени елементи дела, при чему предузимање понашања подразумева најмање два акта укључујући, али не ограничавајући се на: поступање у којем учинилац директно, индиректно или преко трећег лица, било којом радњом, методом, уређајем или средством, прати, контролише, посматра, надзире, застрашује или ступа у контакт са жртвом или омета њену имовину. Прописано је и да душевни бол треба тумачити као значајну душевну патњу или узнемиреност који могу, али не морају, да изискују медицински или други професионални третман односно саветовање. Модел закона прогањање сврстава по тежини у дела означена као тзв. *felonies*, а поставља и неколико релевантних околности за одмеравање казне – кршење налога о забрани контакта са жртвом; ранија осуда за дело прогањања, под условом да до извршења новог дела није протекао рок од десет година; употреба силе или ватреног оружја или претња да ће бити употребљени; и малолетство жртве.⁴

Са друге стране, за нас би било много значајније испитати какве су одговоре на ову појаву изнашле чланице Европске уније. Иако би се могло очекивати супротно, немају све инкриминисано прогањање.⁵ Можемо само нагађати због чега постоје овакве разлике, а логика упућује на два

4 Државе су заједничку основу развиле и разрадиле на различите начине, а преглед прихваћених решења је доступан на <https://www.victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-laws/criminal-stalking-laws-by-state>.

5 Прецизније, нешто више од половине, а у питању су: Аустрија, Белгија, Велика Британија, Данска, Ирска, Италија, Луксембург, Мађарска, Малта, Немачка, Пољска,

могућа разлога – или се у неким државама постојећом регулативом може „покрити“ овај облик друштвене патологије или се сама појава прогањања уопште не препознаје као довољно озбиљан проблем, који би захтевао криминализацију. Државе које су прогањање прогласиле за кривично дело у већини су новелирале своје кривичне законике, док су једино Велика Британија и Република Ирска донеле посебне законе.⁶ Фокус даљег излагања усмерен је управо на решења присутна у континенталном правном систему, не би ли се пронашао одговор на питање како изгледа типична инкриминација прогањања, односно шта је то што се може наћи у већини законодавстава као нека врста заједничког именитеља.

2.1. Назив кривичног дела и објект заштите

У савременим кривичним законцима је уобичајно да су кривична дела у посебном делу именована, што значи да би најпре требало направити некакав пресек прихваћених назива.⁷ У већини случајева, назив дела садржи криминолошки термин „прогањање“, мада се могу уочити и извесне разлике, јер је прогањање присутно без икаквог даљег одређења, рецимо, у италијанском праву (*atti persecutori*, чл. 612bis КЗ-а), или уз неки допунски атрибут, попут „упорног прогањања“ у аустријском (*beharrliche verfolgung*, чл. 107а КЗ-а), односно „опасног прогањања“ у чешком праву (*nebezpečné pronásledování*, чл. 354 КЗ-а). Приметне су и терминолошке непрецизности, јер се дело негде назива „узнемиравање“ (чл. 222 КЗ Мађарске, чл. 251а КЗ Малте и чл. 208 КЗ Румуније), иако је у литератури познато да између прогањања и узнемиравања нема знака једнакости и да се наведени термини не смеју користити као синоними (више о томе у Николић-Ристановић, Ковачевић-Лепојевић, 2007: 6). У том смислу, свакако су прихватљивији називи који узнемиравање додатно описују, као на пример „опсесивно узнемиравање“ (чл. 442-2 КЗ Луксембурга). Најмаштовитији је хрватски законодавац који је дело назвао „наметљиво понашање“ (чл. 140 КЗ-а).

Надаље, оно на шта треба обратити пажњу јесте законска систематика, пошто она открива шта се сматра објектом заштите. Преовлађујући је став да се ради о личној слободи (КЗ Италије, Немачке, Белгије, Румуније,

Румунија, Холандија, Хрватска и Чешка. Текстови закона преузети са <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, приступ 25.02.2016. године.

⁶ *Protection from Harassment Act* и *Non-Fatal Offences Against the Person Act*. Текстови закона су преузети са <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents>, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1997/act/26/section/10/enacted/en/html>, приступ 25.02.2016. године.

⁷ То правило има изузетке. Видети, на пример, законике Данске, Пољске и Холандије.

Хрватске, Холандије) односно слободи (КЗ Аустрије и Пољске), мада има и другачијих примера.⁸

2.2. Елементи кривичног дела (радња, последица, кривица)

У дефинисању радње кривичног дела прогањања могу се уочити различити приступи. Поједина законодавства садрже само оквирно одређење радње високог степена апстрактности, док друга покушавају да је конкретизују, наводећи мање или више исцрпно оно што се може назвати тактикама или обрасцима прогањања. Белгијски КЗ представља илустрацију првог приступа, те дело постоји када се узнемирава друго лице, при чему учинилац зна или би требало да зна да таквим понашањем може озбиљно нарушити његово спокојство (чл. 442бис). Исто је и са решењима у законодавствима Луксембурга,⁹ Малте,¹⁰ Пољске,¹¹ Мађарске,¹² Холандије.¹³ Набрајање конкретнијих радњи карактеристично је, између осталих, и за кривично право Немачке. Тако се наводи да лице врши незаконито прогањање другог на следећи начин: тражећи његову близину, покушавајући да ступи у контакт са њим путем телекомуникација или других средстава комуникације или преко трећих лица, злоупотребљавајући његове личне податке у сврху наручивања роба или услуга за њега или наводећи трећа лица да ступе у контакт са њим, претећи њему или блиском лицу лишењем живота, телесном повредом, нарушавањем здравља или лишавањем слободе или сличним радњама утиче на животни стил другог лица (чл. 238 ст. 1). Истом реду припада и право Аустрије, те упорно прогањање другог лица постоји ако се, у току дужег времена и са намером да се утиче

8 Кривична дела против личности (КЗ Луксембурга), кривична дела против људског достојанства и основних људских права (КЗ Мађарске), кривична дела против части и других личних права (КЗ Данске), кривична дела којима се нарушава миран суживот грађана (КЗ Чешке). По овом питању је специфичан КЗ Малте, јер се дело налази у целини под називом „Претња, насиље и узнемиравање“.

9 Ко у више наврата узнемирава друго лице, а зна или би требало да зна да тиме може озбиљно утицати на спокојство тог лица, чл. 442-2 КЗ-а.

10 Ко предузима понашање које резултира узнемиравањем другог лица, а зна или би требало да зна да га тиме узнемирава, чл. 251а КЗ-а.

11 Ко упорно узнемирава другог или њему блиска лица да би тиме код њега створио разуман страх или значајније нарушио његову приватност, чл. 190а КЗ-а.

12 Ко предузима понашање са намером да застраши другог, наруши приватност, узнемири другог или створи емоционални стрес, под условом да овакво понашање није резултирало тежом повредом, чл. 222 КЗ-а.

13 Ко незаконито, систематски и намерно нарушава приватност другог лица са циљем да присили то лице да нешто учини, не учини или трпи или да изазове страх код њега, чл. 285б КЗ-а.

на његов начин живота, тражи физичка блискост са тим лицем, користе телекомуникациона или друга средства комуникације или трећа лица ради ступања у контакт са тим лицем, поручују робе или услуге за то лице коришћењем његових личних података или ако се приморавају трећа лица да га контактирају коришћењем његових личних података (чл. 170а КЗ-а). Иако се тактике прогањања у поменутих инкриминацијама готово поклапају, постоји веома значајна разлика са крупним практичним импликацијама. Пажљивом читаоцу сигурно није промакла чињеница да се у одређењу из немачког КЗ-а, поред осталих, налазе и *сличне радње* којима се утиче на животни стил другог лица. То значи да списак претходно наведених радњи није коначан и да се и неке друге, применом аналогije као облика тумачења, могу сматрати радњама кривичног дела. Управо остављање овакве резерве даје предност немачком решењу у односу на аустријско.¹⁴ Јасно је, само по себи, да набрајање најчешћих метода прогањања пружа ограничену заштиту, која је делотворна у највећем броју случајева, али која опет остаје без адекватног одговора на све атипичне случајеве, на сва одступања од статистички најзаступљенијих понашања. Занимљиво је да се у законима са мање обимним набрајањима редовно налази и поменута „резервна радња“ – узнемирава, шаље писама и ствара непријатности на други начин (чл. 265 КЗ Данске), прати, уходи друго лице, настоји успоставити или успоставља нежељени контакт са њим, или га на други начин застрашује (чл. 140 КЗ Хрватске) и слично.

Требало би приметити да, без обзира на приказане варијације, постоји и тачка која спаја све радње прогањања. Коришћене формулације упућују на то да за постојање овог дела није довољан један, појединачни акт, једнократно или инцидентно понашање, већ понављање одређеног понашања. Тиме се, заправо, подвлачи разлика између прогањања и узнемиравања, на коју је раније указано.

Анализа кривичног дела прогањања, надаље, открива да је оно у посматраним европским законодавствима често постављено као делатносно. Предност оваквог решења лежи у томе што је тако једноставније и лакше остварити кривичноправну заштиту, пошто нема потребе да се доказује да је остварен и неки негативан ефекат. Као

14 Подразумева се и на решења других држава, које су се определиле за овакав опис дела, попут чешког: Ко у дужем времену прогања другог тако што прети другоме или њему блиском лицу наношењем телесне повреде или неком другом штетом, тражи његову близину или га прати, упорно контактира са њим путем електронских средстава, у писаној форми или на други начин, ограничава га у уобичајеном начину живота или злоупотребљава његове личне податке у циљу остварења личних или других контаката, ако такво понашање може изазвати оправдани страх лица за живот или здравље њега самог или њему блиских лица, чл. 354 КЗ-а.

илустрација се може искористити аустријско право по којем је довољно, како је већ речено, незаконито и упорно прогањање другог у намери да се озбиљно утиче на његов начин живота (чл. 107а КЗ-а). Да би овако дефинисано дело било свршено у формалном смислу, није потребно и реализовање поменути намере, мада би се ова чињеница, која представља тзв. материјално довршење, сигурно вредновала у процесу одмеравања казне. Са друге стране, има и законодавства која су у биће уградила последицу, али из тога не треба закључити да су прихватила идентична решења. Напротив, приметне су одређене разлике, пошто нека траже промене чисто психичке природе како је, на пример, потребно да жртва осећа тескобу или страх за сопствену сигурност или сигурност њој блиских особа (чл. 140 КЗ Хрватске), да осећа страх уопште (чл. 251б КЗ Малте) или да је нарушен њен душевни мир (чл. 265 КЗ Данске). Друге истичу објективније промене, попут утицаја на животни стил жртве (чл. 238 КЗ Немачке), док треће садрже комбинацију, као што је изазивање оправданог страха или значајнијег нарушавања њене приватности (чл. 190а КЗ Пољске). Иако није посебно наглашено, све дате напомене односе се на основни облик кривичног дела прогањања, квалификовани облици ће бити посебно обрађени. Оно што се код инкорпорирања психичких последица може појавити као проблем јесте начин на који се утврђује да ли оне постоје, јер он може бити потупно субјективно обојен, ако се процењује са аспекта жртве кривичног дела, или објективизиран ако се процена врши уз помоћ правног стандарда просечног човека. Сваки начин има другачије исходе; субјективни омогућава прихватање реалности у којој лица различитих психичких структура различито реагују на исто понашање, што тражи детаљније упознавање жртве у сваком случају, објективни иде ка уједначавању праксе, без упуштања у индивидуалне карактеристике и особености, што води ка непрепознавању крајности, тј. претерано осетљивих и претерано неосетљивих лица. Поред наведеног, може се очекивати и да се постојање психичких последица не може увек са сигурношћу утврдити без стручне помоћи вештака.

Такође, у проучаваним инкриминацијама се могу приметити и извесне разлике у субјективном смислу. У највећем броју држава ради се о умишљајном делу без неких додатних назнака које би упутиле на тачно одређени облик умишљаја (КЗ Данске, Немачке, Пољске, Румуније, Хрватске, Чешке). За разлику од тога, у делу законодавства се тражи и постојање одређене намере, на пример, да се озбиљно утиче на начин живота (КЗ Аустрије) или да се застраши друго лице, наруши његова приватност, проузрокује узнемиреност или емоционални стрес (КЗ Мађарске). Како је познато да намера представља највиши степен свесне

и вољне управљености радње на остварење неке последице, следи да она претпоставља постојање директног умишљаја. Трећа група решења посебно истиче интелектуалну компоненту кривице, кроз формулацију „зна или би требало да зна“ (да може озбиљно да наруши спокојство другог лица, по КЗ Белгије; да може озбиљно да утиче на спокојство другог лица, по КЗ Луксембурга; да узнемирава другог, по КЗ Малте и слично).

2.3. Квалификовани облици дела и остали модалитети остваривања појачане заштите

У једном делу посматраних законодавстава прогањање има теже облике, што отвара питање идентификовања квалификаторних околности, пре свега како би се утврдиле евентуалне подударности. Тако је примећено да садржај неправда основног облика често бива допуњен посебним својством пасивног субјекта – садашњи или бивши брачни или ванбрачни друг, животни партнер или неформални животни партнер, лице са којим је учинилац био у интимној вези (КЗ Хрватске, чл. 140 ст. 2), супружник, бивши супружник, партнер са којим учинилац живи у ванбрачној заједници или бивши ванбрачни партнер (КЗ Мађарске, чл. 222 ст. 3) итд. Како многобројна истраживања показују да је појава прогањања веома честа управо међу партнерима или бившим партнерима, сигурно је да оваква решења имају своје оправдање.¹⁵ Међутим, својство партнера није једино, издвајају се и неке друге категорије које очигледно имају карактеристике посебно рањиве жртве, попут детета (КЗ Хрватске, чл. 140 ст. 2), детета и труднице (КЗ Чешке, чл. 354 ст. 2), односно лица под заштитом, старатељством или надзором учиниоца и лица која учинилац лечи (КЗ Мађарске, чл. 222 ст. 3).

Поред посебног својства, прогањање може бити квалификовано и тежом последицом. Тако се у немачком КЗ-у разликују два случаја, у зависности од њеног значаја и озбиљности: када учинилац изазове опасност од наступања смрти или озбиљне повреде жртве, њеног сродника или другог блиског лица, односно када је његовом радњом проузрокована смрт жртве, њеног сродника или другог блиског лица (чл. 238 ст. 2 и 3). Занимљиво је и решење пољског законодавца, који је за тежу последицу поставио покушај самоубиства жртве (чл. 190а ст. 3).

¹⁵ Више у приказима новијих истраживања у Weller, Hope, Sheridan, 2013: 321–322, McEwan, Mullen, MacKenzie, 2009: 153, Carabellese, La Tegola, Alfarano, Tamma, Candelli, Catanesi 2013: 3, Ferreira, Matos, 2013: 393–402, Langhinrichsen-Rohling, 2012: 418–426, Sheridan, Lyndon, 2012: 340–350, van der Aa, 2012: 176. и надаље, итд.

У овом контексту треба поменути и начин на који се дело врши, јер се и он среће као квалификаторна околност. Тако се, на пример, застрашивање жртве врши претњом да ће бити употребљена сила према њој или другом лицу; стварањем утиска да је остваривање претње по живот, телесни интегритет или здравље другог лица неминовно; злоупотребом поверења, положаја или утицаја над жртвом (чл. 222 ст. 2 и 3 КЗ Мађарске). Употреба оружја је квалификаторна околност у чешком праву, као и чињеница да у вршењу дела учествује више лица, тј. најмање два (чл. 354 ст. 2 КЗ-а).

Постоје и примери законодавстава која не садрже теже облике прогањања, већ се служе другачијом техником у циљу остваривања појачане заштите, као што је увођење посебних поштравајућих околности. У том смислу, по КЗ Белгије казна може бити удвостручена ако је дело учињено из мржње, презира или непријатељства према лицу због наводне припадности раси, боји коже, пореклу, националном или етничком пореклу, националности, полу, сексуалној оријентацији, грађанском статусу, рођењу, узрасту, богатству, верском или филозофском уверењу, стању садашњег или будућег здравља, инвалидитету, језику, политичком уверењу, синдикалној припадности, физичким или генетским карактеристикама или друштвеном пореклу (чл. 442бис). Малтешки КЗ предвиђа увећавање казне за један степен, ако је дело учињено према неком од следећих лица: супружник или бивши супружник учиниоца; лице које има или је имало дете са учиниоцем; лице које је формално или неформално било верено за учиниоца са циљем закључења брака; крвни сродник по правој линији, без обзира на степен сродства, брат и сестра (биолошки и законски); усвојилац и усвојеник; лице које са учиниоцем живи у породичном домаћинству или је раније живело у породичном домаћинству макар годину дана; други крвни и тазбински сродници закључно до трећег степена; односно ако је дело учињено у присуству малолетника (чл. 251а у вези са 221а и 202х). У италијанском праву казна се увећава уколико је дело учињено према супружнику, чак и када је дошло до раставе или развода брака, ако су коришћена средства телекомуникација или електронских комуникација, ако се у улози жртве нађу малолетник, трудница, лице са инвалидитетом, односно ако је дело учињено уз примену оружја или од стране прерушеног лица (чл. 612бис КЗ-а).

2.4. Законска казнена политика и политика кривичног гоњења

Прилично је тешко дати неки општи закључак везан за законску казнену политику у односу на кривично дело прогањања у европским законодавствима. Уз то, логично је и запитати се колико је он релевантан и употребљив уколико се добија простим упоређивањем прописаних

казни, када је показано да постоји прилична шароликост у дефинисању овог дела. Оно што је на први поглед приметно јесте чињеница да сва законодавства примењују један од два модела – прописују само казну затвора (КЗ Аустрије, Италије, Мађарске, Пољске и Хрватске) или прописују казну затвора алтернативно или кумулативно са новчаном казном (остале земље), са изузетком чешког КЗ-а, који суду оставља да бира између казне затвора и казне у виду забране радње. Што се казне затвора тиче, она је присутна у затвореним оквирима и оквирима отвореним надоле. Полазећи од премисе да посебни максимуми дају бољу слику о тежини дела *per se*, као и о његовом месту у хијерархији кривичних дела, даље излагање је управо усмерено на идентификовање поменуте границе. Тако се у посматраним европским законодавствима најчешће за дело прогањања може изрећи казна затвора до једне године (КЗ Аустрије, Мађарске, Хрватске, Чешке), а потом следи казна до две (КЗ Белгије, Данске, Луксембурга) односно до три године (КЗ Немачке, Пољске, Холандије). Најстроже решење садржи италијански КЗ, са горњом границом фиксираним на пет година, а најблаже малтешки са казном затвора у трајању од три месеца. Да не би било забуне, треба истаћи да се горенаведени преглед односи само на основни облик кривичног дела прогањања. Казнена политика за теже облике такође варира, што је потпуно разумљиво када се узму у обзир раније објашњене специфичности. У том смислу, највиши максимуми постоје у немачком (пет односно десет година) и пољском КЗ-а (десет година), што је потпуно очекивано, како је за постојање тежег дела у овим правима потребно наступање одговарајуће последице по живот или телесни интегритет. Остали закони због начина конструисања квалификованих облика, садрже ниже границе, при чему је свакако најблажи малтешки са максимумом од шест месеци.

Што се политике кривичног гоњења тиче, могу се уочити три система: први, где је покретање поступка препуштено иницијативи пасивног субјекта (КЗ Белгије, Луксембурга, Пољске, Румуније, Холандије); други, где се поступак покреће по службеној дужности (КЗ Аустрије, Данске, Мађарске, Чешке); и трећи, који комбинује оба решења, тако што се дело гони по службеној дужности, осим ако је учињено према детету, када се гони по предлогу (КЗ Хрватске), односно, тако што се гони по приватној тужби, а изузетно по службеној дужности, ако за то постоји посебан јавни интерес (КЗ Немачке).

3. Кривично дело угрожавања сигурности

Кривично законодавство Србије не садржи засебну инкриминацију прогањања, попут описаних у упоредном праву, те се може поставити питање да ли се неком од постојећих може пружити адекватна кривичноправна заштита од ове појаве. У трагању за сличним делом прва асоцијација је, свакако, угрожавање сигурности, које се састоји у угрожавању сигурности другог лица претњом да ће се напасти на живот или тело тог или њему блиског лица (чл. 138 КЗ-а). Да би се утврдило у којој мери је наведено дело погодно за остваривање овог циља, оно ће бити детаљно анализирано.

Објект заштите угрожавања сигурности се у домаћој теорији одређује двојако, као лична сигурност човека (Јовашевић, 2014: 55) или као осећај личне сигурности (Лазаревић, 2007: 429, Стојановић, 2013: 1), при чему се друго схватање чини прецизнијим, што ће постати јасније из каснијег излагања. Готово да не треба посебно наглашавати значај поменутог добра; перцепција човека да је сигуран, да може да води миран и спокојан живот, јер га други у томе не ометају, представља једну од елементарних претпоставки без које је тешко замислити остваривање других права и слобода.

Радњу дела чини претња којом се ставља у изглед да ће се напасти на живот или телесни интегритет. Претња неким другим злом, ма како тешко оно било, не би се могла квалификовати као угрожавање сигурности, осим ако то друго зло нужно не подразумева и напад на живот или тело.¹⁶ Сам напад треба схватити тако да обухвата и повреду и угрожавање односних добара, што значи да ће се он манифестовати у виду вршења неког кривичног дела против живота и тела. Евентуално, могла би доћи у обзир и дела из неке друге групе у којој се ове вредности штите супсидијарно. Овде би се могло појавити као спорно да ли је баш свако зло, за које је предочено да ће бити извршено на телу, довољно тешко да би представљало квалификовану претњу. Како се код угрожавања сигурности озбиљност претње процењује субјективно, тј. са аспекта саме жртве, што ће касније детаљније бити објашњено, јасно је да ни ово у неким ситуацијама не може бити искључено.

Приметно је да се код других дела среће синтагма „претња да ће се *непосредно* напасти на живот или тело“, што подразумева да нема просторне удаљености и временског дисконтинуитета између саме претње и њеног

16 У прилог томе говори следећи случај из судске праксе: окривљена је у ходнику добацила приватној тужиљи да ће је „средити“, при чему је суд нашао да нема елементарна угрожавања сигурности, јер се поменути израз не односи нужно на напад на живот и тело. *Пресуда Окружног суда у Чачку, Кж. 236/2007.*

остваривања. На испуњењу таквих захтева се код угрожавања сигурности не инсистира, те се под опис могу подвести и претње које се неће непосредно остварити. Ни сам начин упућивања претње није релевантан. Иако се да претпоставити да се она најчешће исказује вербално, није искључена ни реална претња ни претња конклюдентним радњама.¹⁷

Надаље, претња треба да се односи на лице коме се прети или на неко њему блиско лице, на основу чега се прави разлика између директне и индиректне претње. Појам блиског лица овде треба тумачити рестриктивно, при чему би он обухватио сроднике у правој линији, брата, сестру, брачног друга, лице са којим се живи у трајној ванбрачној заједници, усвојиоца, усвојеника, стараоца и лице под старатељством (Лазаревић, 2007: 430, Стојановић, 2012: 531). Пошто је одређено на кога се све претња може односити, требало би се осврнути и на то ко треба да је реализује, да ли то мора бити сам субјект који је пласира или долази у обзир и неко друго лице. Сматра се да није од значаја ко ће нанети зло садржано у претњи – лице које прети лично или неко други, али је битно да лице не прети злом које уопште, ни на који начин не зависи од његовог утицаја (Стојановић, 2013: 3).

Иако није експлицитно наведено у законском опису, подразумева се да претња мора бити озбиљна и могућа, другим речима, подобна да код пасивног субјекта створи осећај страха, личне угрожености и несигурности, што представља последицу овог дела. Дакле, за меродавно се узима како претњу доживљава конкретна жртва, те сада постаје јаснија почетна напомена да објект заштите представља осећај личне сигурности. У том смислу, ако је, на пример, средство којим се прети такво да се њиме не може реализовати зло предочено у претњи, претња и даље може носити атрибут озбиљне, али само под условом да је жртва имала основаног разлога да поверује у њену остварљивост. Или, када се претерано сујеверном лицу прети угрожавањем живота или тела применом магије, ако је оно апсолутно убеђено да је могућа узрочно-последична веза између наведених дешавања, а учинилац то зна и користи, дело ће ипак постојати, јер ствара осећај несигурности код сујеверног лица, независно од тога шта већина људи мисли о реалности и опасности описане претње (пример из F. Antolisei: Manuale di diritto penale, Parte speciale I, Milano, 2008, p. 154–155,

¹⁷ „Првостепеном пресудом двојица окривљених су оглашени кривим да су угрозили сигурност лица, тако што је првоокривљени рекао оштећеном: „ископаћу ти оба ока“, док му је другоокривљени прилазио са шрафцигером у руци. Неосновано се жалбом браниоца окривљеног наводи да другоокривљени није упутио никакову претњу оштећеном, већ да му је само прилазио са шрафцигером у руци, те да се претња може само вербално изрећи... претња се може изрећи и конклюдентном радњом, а не само вербално, што је другоокривљени и учинио.“ Пресуда Окружног суда у Београду, Кж. 2856/05 и пресуда Првог општинског суда у Београду, К. 276/05 (Симић, Трешњев, 2006: 89).

наведено према Стојановић, 2013: 4). Да би се проценило како пасивни субјект доживљава претњу, потребно је анализирати низ параметара, почевши од садржаја претње, начина на који је изнета, општег контекста у којем је пласирана, али и личности учиниоца и његовог ранијег живота, личности оштећеног, његових ставова, животних прилика и слично.¹⁸

Такође, претња мора бити сазната од стране пасивног субјекта било непосредно било посредно. Без тога, она не може да постигне никакав психички учинак, па ни осећање несигурности и неспокојства. Логичком разрадом претходних ставова долази се до неколико закључака. Прво, без сазнања претње не може настати последица кривичног дела, што значи да оно остаје у стадијуму покушаја, који је кажњив само код најтежег облика. Друго, због прихваћене субјективне процене угрожености, суд није дужан да испитује да ли је пасивни субјект у објективном смислу био угрожен. Треће, у случају посредног сазнања суд мора да одреди кривичноправни положај преносиоца претње, који у зависности од свог субјективног односа може, али и не мора, бити саучесник у угрожавању сигурности. Четврто, ако лице којем се прети, услед неког свог дефицита, није у стању да чулно опази претњу или да је поима неће постојати дело угрожавања сигурности.

Поред наведеног, у нашој судској пракси се уобичајно тражи и да претња није условљена,¹⁹ мада теорија опет упозорава да инсистирање на безусловности представља неприхваљиво поједностављивање, пошто и овакве претње могу бити озбиљне и подобне да застраше жртву (Стојановић, 2013: 6).

Дело се сматра свршеним када је код жртве створено осећање личне несигурности. За постојање дела није потребно да је учинилац стварно и имао намеру да претњу реализује, а ако је заиста и остварио постојаће неко кривично дело против живота и тела, по правилима супсидијаритета (Лазаревић, 2007: 429, Стојановић, 2012: 531). Такође, требало би посебно

18 Видети Пресуду Окружног суда у Нишу, Кж. 724/2004 и Пресуду Окружног суда у Ваљеву, Кж. 256/2003. Теоријски посматрано, постоји и другачији приступ у којем се питање озбиљности настоји објективизирати, коришћењем правног стандарда тзв. просечног човека, који за озбиљну узима само ону претњу која би и већини просечних грађана деловала озбиљно (Мемедовић, 2008: 230 и Ћирић, 2011: 201).

19 *„Када оптужена упуту претњу оштећеној да ће је убити ако је види на њеном имању, ради се о условној претњи, те нема овог кривичног дела“* (Пресуда Окружног суда у Београду, Кж. 388/2004) или *„... суд је утврдио да речи које су биле упућене и то под условом немају карактер озбиљне претње, јер се претња као битан елемент овог дела не може упутити под условом нити на уопштен и нејасан начин, већ прецизним и јасним речима које упућују на намеру учиниоца да нападне на живот или телесни интегритет оштећеног или њему блиског лица“* (Пресуда Окружног суда у Нишу, Кж. 684/2004).

истаћи да се, због употребљеног језичког облика „угрожавање“ у опису дела, које означава несвршену, трајну активност, понављање претњи мора квалификовати као јединствена радња, а не стицај, подразумева се, под условом да се све претње односе на истог пасивног субјекта (Стојановић, 2012: 532). Учиницац може бити свако лице, а у субјективном смислу потребан је умишљај. Што се законске казнене политике тиче, за основни облик алтернативно су запрећене новчана казна и казна затвора до једне године.

Први квалификовани облик угрожавања сигурности настаје ако је дело учињено према више лица, што по језичком тумачењу подразумева да претња мора бити усмерена према најмање два индивидуално одређена лица, при чему није нужно да буде учињена непосредним саопштавањем сваком од њих појединачно.²⁰ Овде се као спорно може појавити питање да ли се под односни квалификовани облик могу супсумирати претње упућене несразмерно великом броју људи. У овом контексту би требало поменути један новији случај из наше судске праксе. Наиме, један од чланова „Facebook“ групе „Геј парада брука Србије“ преко ове друштвене мреже упутио је претњу свим лицима која намеравају да учествују на „Паради поноса 2010“ у Београду. Тада су и првостепени и другостепени суд закључили да у делу окривљног нема елемената угрожавања сигурности, како се из датог описа не могу тачно утврдити лица оштећена извршењем дела, јер су у тој мери неодређена да их је потпуно немогуће субјективизовати и индивидуализовати. Ово је, међутим, по оцени Врховног касационог суда оцењено као неприхватљиво, пошто упућивање претње путем електронског медија намењеног општој јавности омогућава да за претњу сазна широк круг људи, а тиме и потенцијални учесници поменутог догађаја, из чега је закључено да се објективно могао створити осећај узнемирења, несигурности и страха за личну безбедност код припадника тако одређеног круга лица.²¹

Квалификаторне околности представљају и изазивање узнемирености грађана или других тешких последица. Узнемиреност грађана, рецимо, може настати ако се одређеном лицу прети неком општеопасном радњом или општеопасним средством, ако се прети да ће напад извршити на

20 „... претња не мора да буде извршена непосредно према свима, већ и посредно када се запрети оштећеном да ће бити побијени и он и његова жена и деца. За постојање кривичног дела угрожавања сигурности није битно да ли су претње упућене појединачно понаособ сваком оштећеном лицу нити се тражи истовремена присутност свих оштећених, односно лица којима се претња упућује, већ је потребно да је претњом угрожена сигурност више лица“. Пресуда Окружног суда у Београду, Кж. 2110/2004.

21 Пресуда Врховног касационог суда Кзз. 59/2011.

јавном месту и слично. И тешке последице представљају фактичко питање, тако да суд о томе доноси одлуку у сваком конкретном случају. Примера ради, то може бити свако осујећење или значајније ометање уобичајних животних активности, попут обављања пословних обавеза, било које делатности, услед чега настаје материјална или нематеријална штета, или пак затварање у кућу услед страха од претње. Поједини аутори примећују да правна природа узнемирења грађана и тешких последица није иста, што има практичне импликације код процене кривице учиниоца. Тако се узнемирење не посматра као последица него као објективни услов инкриминације, а то значи да не мора бити обухваћено умишљајем учиниоца, док према уобичајним правилима у односу на тешке последице треба да постоји нехат (Лазаревић, 2007: 431, Стојановић, 2012: 352). За оба облика одређена је казна затвора од три месеца до три године.

Најтежи облик дела за квалификаторну околност узима својство пасивног субјекта, тј. чињеницу да се ради о носиоцима државних или јавних функција – председнику Републике, народном посланику, председнику Владе, члановима Владе, судији Уставног суда, судији, јавном тужиоцу или заменику јавног тужиоца, адвокату, полицијском службенику, лицу које обавља послове од јавног значаја у области информисања у вези са пословима које обавља. Његово увођење новелама из 2009. године изазвало је оправдану критику, укључујући и предлоге за укидање, како подсећа на вербални деликт и веома је погодно за политичке манипулације (Стојановић, 2013: 11, Ћирић, 2011: 210). Такође, угрожавање сигурности би требало да буде опште дело, којим се гарантује осећај личне безбедности свим грађанима, те нема потребе да се поједине категорије овде издвајају. Ако је потребна додатна кривичноправна заштита, то је било могуће остварити посебним инкриминацијама, а не код дела које би требало да има универзални карактер. Када се законодавац већ определио за то да у квалификованом облику истакне значај појединих субјеката, поставља се питање због чега је издвојио само област јавног информисања, занемаривши остале професије или дужности које носе повећан ризик за лица која их обављају у области здравља људи, образовања, јавног превоза, а делимично и правне и стручне помоћи пред судом и другим органима.²² Критика је била делотворна само у односу на законску казнену политику, пошто је уместо првобитно прописане казне затвора од једне до осам година, одређена казна затвора у трајању од шест месеци до пет година.

Кривично гоњење за угрожавање сигурности се предузима по службеној дужности. Ово је значајна промена у односу на решење из претходног КЗ-

22 Видети чл. 112 ст. 32 Кривичног законика.

а, како се раније гоњење предузимало по приватној тужби.²³ За разлику од неких других интервенција, ова би се могла оценити као позитивна, због претпоставке да су у једном броју случајева жртве тако застрашене да оклевају да користе приватну тужбу.²⁴

4. Закључне напомене

Претходно излагање наводи на закључак да се могу пронаћи аргументи за увођење посебног кривичног дела прогањања. Тако је компаративна анализа показала да угрожавање сигурности има прилично ограничене домете у заштити од прогањања, како се исцрпљује само у претњи да ће се напасти на живот или тело, чиме ван криминалне зоне остају многе типичне тактике прогањања: контрола и праћење жртве, успостављање нежељеног контакта или комуникације са њом, злоупотреба њених личних података, као и све остале радње којима се изазива страх и узнемирење код жртве. Уз то, прогањање је често постављено као делатносно кривично дело, што обезбеђује ширу заштиту од оне која се пружа угрожавањем сигурности као последичним делом. Међутим, у процени неопходности криминализације, не би требало занемарити ни неке друге моменте, пре свега, чињеницу да је Србија потписала и ратификовала Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици чиме је, између осталог, прихватила обавезу да предузме неопходне законодавне и друге мере којим би осигурала заштиту од прогањања.²⁵ Поред наведеног, требало би приметити и да је појава прогањања фактички присутна у нашем друштву, мада је прилично тешко проценити њене стварне размере. Подаци о заступљености могу се спорадично пронаћи у истраживањима о насиљу над женама, која показују да се оно јавља или иницијално, као облик психичког насиља у породици и партнерским односима, или као реакција на неку активност жене усмерену на то да прекине насиље. Тако је једно од новијих открило да је око 18,6% жена било изложено прогањању, укључујући физичко праћење, праћење у виртуелном свету, успостављање

23 Видети чл. 67 Кривичног закона Републике Србије, *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90, *Службени гласник РС*, бр. 6/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 80/02, 39/03 и 67/03.

24 Претпоставља се да угрожавање сигурности, чак и у поменутом режиму гоњења, има високу тамну бројку. Анализа статистичких података показује да је у 2014. години било 900 осуђујућих пресуда за ово дело, што на укупан број осуђених (35.376) чини заступљеност од 2,54%. Републички завод за статистику, 2015: 8.

25 Видети чл. 34 Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2013.

нежељеног контакта, ширење неистинитих информација на интернету и слично (више у Петровић, 2010: 25–54). Забрињавајуће је да се оно појављује и у оквиру вршњачког насиља, обично у виду претњи и застрашивања или ширења лажи како би се ограничили социјални контакти ученика (више у Попадић, Плут, 2007: 319). И, на крају, криминално-политички посматрано, кривично дело прогањања би, у једном броју случајева, могло да послужи као превентивни механизам, у смислу тзв. деликта запреке за вршење озбиљнијих, насилних дела. Криминализација прогањања, свакако, није никаква чаробна формула за решавање комплексног проблема прогањања, али јесте несумњиво једна у низу претпоставки.

Литература

- Ban der Aa, S. (2012). Stalking as a Form of (Domestic) Violence against Women: Two of a Kind? *Rassegna italiana di criminologia*. 3. 174–187
- Viñas-Racionero, R., Raghavan, C., Soria-Verde, M. A., Prat-Santaolaria, R. (2015). The Association Between Stalking and Violence in a Sample of Spanish Partner Violence Cases. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 3 August. 1–21
- Diette, T. M., Goldsmith, A. H., Hamilton, D., Darity Jr., W., McFarland, K. (2014). Stalking: Does it Leave a Psychological Footprint? *Social Science Quarterly*. 95 (2). 563–580
- Dreßing, H., Bailer, J., Anders, A., Wagner, H., Gallas, C. (2014). Cyberstalking in a Large Sample of Social Network Users: Prevalence, Characteristics, and Impact Upon Victims. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 17 (2). 61–67
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. *Службени гласник РС – Међународни уговори*. Бр. 12 (2013)
- James, D. V., Farnham, F. R. (2003). Stalking and Serious Violence. *Journal of the American Academy of Psychiatry and Law*. 31 (4). 432–439
- Јовашевић, Д. (2014). *Кривично право, Посебни део*. Београд: Досије
- Кривични законик Републике Србије. *Службени гласник РС*. Бр. 85 (2005), 88 (2005 – испр.), 107 (2005 – испр.), 72 (2009), 111 (2009), 121 (2012), 104 (2013) и 108 (2014)
- Лазаревић, Љ. (2007). *Коментар Кривичног законика Републике Србије*. Београд: Савремена администрација
- Langhinrichsen-Rohling, J. (2012). Gender and Stalking: Current Intersections and Future Directions. *Sex Roles*. 66 (5-6). 418–426

Maclean, L., Reiss, D., Whyte, S., Christopherson, S., Petch, E., Penny, C. (2013). Psychiatrists' Experiences of Being Stalked: A Qualitative Analysis. *Journal of American Academy of Psychiatry and Law*. 41 (2). 193–199

Мемедовић, Н. (2011). Угрожавање сигурности претњом да ће се напасти на живот или тело. *Правни живот*. 9. 227–233

McEwan, T. E., Mullen, P. E., MacKenzie, R. (2009). A Study of the Predictors of Persistence in Stalking Situations. *Law and Human Behavior*. 33 (2). 149–158

McEwan, T. E., Mullen, P. E., MacKenzie, R. D., Ogloff, R. P. (2009). Violence in stalking situations. *Psychological Medicine*. 39 (9). 1469–1478

Miller, L. (2012). Stalking: Patterns, Motives and Intervention Strategies. *Aggression and Violent Behavior*. 17. 495–506

Николић-Ристановић, В., Ковачевић-Лепојевић, М. (2007). Прогањање: Појам, карактеристике и друштвени одговори. *Темуда*. 4. 3–12

Non-Fatal Offences Against the Person Act, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1997/act/26/section/10/enacted/en/html>, приступ 25.02.2016

Norris, S. M., Huss, M. T., Palarea, R. E. (2011). A Pattern of Violence: Analyzing the Relationship between Intimate Partner Violence and Stalking. *Violence and Victims*. 26 (1). 103–115

Петровић, Н. М. (2010). Распрострањеност насиља у породици у Војводини. *У Насиље у породици у Војводини (ур. В. Николић-Ристановић), стр. 25–54*. Нови Сад: Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова

Попадић, Д., Плут, Д. (2007). Насиље у основним школама у Србији – облици и учесталост. *Психологија*. 40 (2). 309–328

Пресуда Врховног касационог суда Кзз. 59/2011, преузето са <http://www.vk.sud.rs/sr-lat/kzz-5911-povrede-krivi%C4%8Dnog-zakona-ugro%C5%BEavanje-sigurnosti>, приступ 25.02.2016.

Пресуда Округног суда у Београду, Кж. 2110/2004. *Билтен Округног суда у Београду*. 65 (2005). 57

Пресуда Округног суда у Београду, Кж. 388/2004. *Судска пракса*. 1 (2005). 20

Пресуда Округног суда у Ваљевоу, Кж. 256/2003. *Судска пракса*. 9 (2006). 14

Пресуда Округног суда у Нишу, Кж. 684/2004. *Билтен судске праксе Округног суда у Нишу*. 22 (2006). 96

Пресуда Округног суда у Нишу, Кж. 724/2004. *Билтен судске праксе Округног суда у Нишу*. 22 (2006). 96

Protection from Harassment Act, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents>, приступ 25.02.2016.

Purcell, R., Pathe, M., Baksheev, G. N., MacKinnon, A., Mullen, P. (2012). What Mediates Psychopathology in Stalking Victims? The Role of Individual-vulnerability and Stalking-related Factors. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*. 23 (3). 361–370

Републички завод за статистику. (2015). *Саопштење Републичког завода за статистику, Статистика правосуђа, бр. 192, год. LXV, од 15.07.2015. године* Симић, И., Трешњев, А. (2006). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, седма књига*. Београд: Службени гласник

Стојановић, З. (2012). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Савремена администрација

Стојановић, З. (2013а). Прописивање и примена кривичног дела угрожавања сигурности. У *Казнена реакција у Србији, III део (ур. Ђ. Игњатовић)*, стр. 1–16. Београд: Правни факултет

Sheridan, L. P., Lyndon, A. E. (2012). The Influence of Prior Relationship, Gender, and Fear on the Consequences of Stalking Victimization. *Sex Roles*. 66 (5-6). 340–350

Sheridan, L. P., James, D. V. (2015). Complaints of Group-Stalking (“Gang-stalking”). An Exploratory Study of Their Nature and Impact on Complaints. *The Journal of Forensics Psychiatry and Psychology*. 26 (5). 601–623

Short, E., Guppy, A., Hart, J. A., Barnes, J. (2015). The Impact of Cyberstalking. *Studies in Media and Communication*. 3 (2) December. 24–37

Tjaden, P. (2009). Stalking Policies and Research in the United States: A Twenty Year Retrospective. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 15. 261–278

The Model Stalking Code Revissed. (2007). Washington DC: The National Center for Victims of Crime

Ђирић, Ј. (2011). Угрожавање сигурности. *Правни живот*. 9. 199–218

Ferreira, C., Matos, M. (2013). Post-Relationship Stalking: The Experience of Victims With and Without History of Partner Abuse. *Journal of Family Violence*. 28 (4). 393–402

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, приступ 25.02.2016.

<https://www.victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-laws/criminal-stalking-laws-by-state>, приступ 25.02.2016.

Carabellese, F., La Tegola, D., Alfarano, E., Tamma, M., Candelli, C., Catanesi, R. (2013). Stalking by Females. *Medicine, Science and the Law*. June. 1–9

Weller, M., Hope, L., Sheridan, L. (2013). Police and Public Perceptions of Stalking: The Role of Prior Victim–Offender Relationship. *Journal of Interpersonal Violence*. 28 (2). 320–339

Dušica Miladinović-Stefanović, LL.D.

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Niš

**CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION ON THE
CRIMINALIZATION OF STALKING**

Summary

The serious and complex nature of stalking, as a social phenomenon, is reflected in diverse forms of this illicit act, the severity of consequences caused by its commission, and the likelihood of being turned into violence. Whereas it may be observed from different perspectives, in this paper stalking is examined from the aspect of substantive criminal law. In the first part of this article, the author provides an overview of legal provisions on the crime of stalking as envisaged in selected European legislations. In the second part of the paper, the author re-examines the capacity of the existing Serbian criminal legislation to respond to this problem, especially through the envisaged criminal offence of endangering safety of another. In conclusion, the author discusses the inadequacy of the existing legislation and the need for further legislative intervention in this area.

Key words: *Serbian criminal legislation, stalking, endangering safety.*